

"ТАСДИҚЛАЙМАН"
Ўзбекистон Республикаси
Олий суди

К.Камиллов

21 май 2018 йил

**"E-XSUD" va "E-SUD" axborot tizimlarini elektron hukumat idoralararo
integratsiyaviy platformasi bilan integratsiya qilish
KONCEPCIYASI**

I. Кириш

Жадал суръатлар билан ривожланиш йўлидан бораётган, тараққий этган давлатлар қаторидан муносиб ўрин эгаллаётган республикамизда бошқа соҳалар қаторида судлов тизими ҳам самарали ислоҳ қилинмоқда.

Айни пайтда, суд тизимида замонавий ахборот-коммуникациялар инфратузилмасини яратиш, ахборот ресурслари ва ахборот тизимларини ишлаб чиқиш, электрон ҳужжат айланиши тизимини жорий этиш ҳамда суд органлари веб-сайтлари орқали фуқароларга интерфаол хизматларни кўрсатиш республикамизда суд органларида амалга оширилаётган инновацияларнинг асосини ташкил этади.

Шунингдек, судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини янада жорий этишнинг асосий вазифаларидан бири судлар фаолиятининг очиқлигини, шаффофлигини ва тезкорлигини таъминлаш, судларда иш юритиш сифатини ва аҳолининг одил судловга эришиш даражасини оширишдан иборат.

Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини янада жорий этиш ва улардан самарали фойдаланишга қаратилган бир қатор норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинган.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 2017 йил 30 августда қабул қилинган “Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-3250-сонли қарорни алоҳида кўрсатиб ўтиш лозим.

Мазкур қарорнинг 4-бандига асосан, суд иш юритувидаги ягона ахборот тизимини “Электрон ҳукумат” тизимининг ахборот тизимлари комплекси ва марказий маълумотлар базаси билан интеграция қилинишини таъминлаш вазифаси юклатилган.

Шунингдек, ахборот тизимлари комплекси ва марказий маълумотлар базаси билан интеграция қилишнинг ҳуқуқий асослари қуйидагилар ҳисобланади:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлиги тўғрисида”ги Қонуни (2014 йил 5 май ЎРҚ-369-сон);

2. Ўзбекистон Республикасининг “Электрон ҳукумат тўғрисида”ги Қонуни (2015 йил 9 декабрь ЎРҚ-395-сон);

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Давлат ва хўжалик бошқаруви, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда юридик ва жисмоний шахслар билан ўзаро ҳамкорлигини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори (2007 йил 23 август 181-сон);

4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори (2012 йил 10 декабрь 346-сон);

5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Очиқ маълумотлар тақдим этилиши ҳисобга олинган ҳолда интернет тармоғида Ўзбекистон Республикасининг ҳукумат порталини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори (2015 йил 7 август 232-сон).

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Суд тизими ходимларини ижтимоий муҳофаза қилишни тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида»

2012 йил 2 августдаги ПФ-4459-сон Фармони ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида» 2012 йил 10 декабрдаги 346-сон Қарори ижросини таъминлаш ҳамда судлар фаолиятига замонавий ахборот технологияларини, хусусан, электрон ҳужжат алмашинувини жорий этиш, соҳага оид ахборот ресурслари ва ахборот тизимларини ишлаб чиқиш ҳамда татбиқ этиш, суд соҳасида интерфаол хизматларни тақдим этиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Олий суди ва БМТ ТД томонидан «E-SUD» Миллий электрон судлов ахборот тизими яратилган.

“E-SUD” ахборот тизимининг асосий мақсадлари қуйидагилардан иборат:

- суд тизимининг очиқлиги ва шаффофлигини таъминлаш;
- замонавий ахборот коммуникация технологияларини жорий этиш орқали судлар фаолиятининг самарадорлигини ошириш;
- суд соҳасида фуқаролар ва юридик шахслар вакилларига интерфаол хизматларни тақдим этиш;
- одил судловни жорий этиш учун шарт-шароит яратишдан иборат.

Бугунги кунда «E-SUD» ахборот тизимига фуқаролик ишлари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар судлари, барча туманлар, туман (шаҳар) судлари уланган.

“E-SUD” ахборот тизими Давлат органларининг ахборот тизимлари ва ахборот ресурслари реестрида 01002-сонли (23 февраль 2017 йил) рўйхат рақами билан рўйхатдан ўтган.

“E-SUD” Миллий электрон судлов ахборот тизимининг асосий вазифаси:

- а) судларга аризалар ва унга илова қилинадиган ҳужжатларни электрон шаклда юбориш;
- б) процессуал ҳужжатларни автоматик равишда яратиш;
- в) чақирув қоғозлари ва хабарномаларни тақдим этишнинг ахборот коммуникация технологияларининг замонавий усул ва услубларидан фойдаланишга асосланган янги механизмларини жорий этиш;
- г) судьялар ва суд ходимлари томонидан техник ишларни бажариш, хусусан суд фаолиятига оид турли статистик ҳисоботларни автоматлаштириш орқали иш вақтини қисқартириш орқали судлар фаолияти самарадорлигини оширишдан иборат.

“E-SUD” ахборот тизимини жорий этиш билан боғлиқ кўзда тутилган натижалар қуйидагилардан иборат:

- қоғозсиз ва автоматлаштирилган иш процессларига босқичма-босқич ўтиш орқали судловнинг тезкорлигини таъминлаш;
- электрон маълумот алмашув воситалари орқали жисмоний шахслар билан ўзаро алоқадорлик ва улар билан ишлаш самарадорлигини ошириш;
- суд ишини кўриш доирасида жисмоний шахсларни хабардор қилиш механизминини такомиллаштириш;
- суд ишини кўриш доирасида жисмоний шахсларни хабардор қилиш механизминини такомиллаштириш.

Шу билан бирга, мазкур ахборот тизими орқали судларга жисмоний ва юридик шахслар томонидан электрон шаклда юборилган даъво ариза (ариза)лар, илтимосномалар ва бошқа турдаги ҳужжатларни қабул қилиш, уларни қайта ишлаш ва суд иши иштирокчиларига турли хатлар, чақирув қоғозлари ва бошқа ҳужжатларни электрон шаклда юбориш, суд фаолиятига доир турли ҳисоботлар ва маълумотларни автоматик равишда шакллантириш имконияти мавжуд.

Шу билан бирга, ушбу тизим судларга суд фаолиятига доир маълумотларни тўплаш, уларни қайта ишлаш ва сақлаш имконини беради.

Ўз навбатида, фуқаролар шахсан судга бормасдан ахборот тизими орқали судларга электрон шаклда мурожаат қилишлари, суд иши ҳолатини кузатиб боришлари ва суддан турли ҳужжатлар ва маълумотларни электрон шаклда олишлари мумкин.

Бугунги кунда “E-SUD” ахборот тизими қуйидаги имкониятларга эга:

- веб-сайт орқали фуқаролик ишлари бўйича судларга мурожаатларни (аризалар, даъво аризалар, шикоятлар, илтимосномалар ва бошқа турдаги ҳужжатлар) электрон шаклда юбориш;

- суд иши иштирокчиларини хабардор қилиш ва уларга маълумотларни электрон шаклда алмашиш воситалари орқали (фойдаланувчининг кабинети, электрон почтаси) суд қарорлари ва бошқа турдаги ҳужжатларни юбориш;

- интернет орқали (фойдаланувчининг кабинети орқали) судга юборилган даъво аризаси, илтимоснома ва уларга илова қилинган ҳужжатларни кўриб чиқиш ҳолатини кузатиб бориш;

- судлар фаолиятига кўриб чиқилаётган суд ишининг электрон шаклини (электрон досье) яратиш, судлар ва бошқа манфаатдор ташкилотлар ўртасида турли ҳужжатлар ва маълумотларни алмашиш, суд ишларини архивлаштириш имконини берувчи электрон ҳужжат алмашувини (электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда) жорий этиш;

- судья имзосини тасдиқлаш учун электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда электрон суд ҳужжатларини тузиш;

- суд ҳужжатининг ҳақиқийлигини тасдиқлаш учун QR-коддан фойдаланиш;

- суд қарорларини суд қарорлари банкида (депозитарийда) сақлашни автоматлаштириш ва марказлаштиришни таъминлаш ва улардан интернет орқали фойдаланиш имконини яратиш (v3.esud.uz/reestr);

- судлар фаолиятига оид маълумотларни марказлашган ҳолда йиғиш, қайта ишлаш ва сақлашни автоматлаштириш;

- “Судлар фаолияти мониторинги панели” (<http://v3.esud.uz/kpi>) модули орқали судларнинг статистик ҳисоботлари ҳамда судларнинг фаолияти тўғрисидаги ҳисоботларини тузишни автоматлаштириш ва судлов ҳолати тўғрисида маълумот - “Кўрсаткичлар” модули;

- судьялар ўртасида суд ишларини автоматик тақсимлаш;

- фуқаролик ишлари бўйича судларга мурожаат этишда тўланадиган давлат божини ҳисоблаш “Давлат божи калькулятори” (<http://v3.esud.uz/calc/>);

- апелляция ва кассация инстанцияси судларида фуқаролик ишларини кўриш;

- “Суд мажлиси жадвали” хизмати (<http://v3.esud.uz/calendar>).

Ахборот тизимининг асосий афзалликлари:

- ариза, даъво аризаси, шикоятлар ва бошқа ҳужжатларни судга топширишда судга шахсан келиш заруратининг йўқлиги;

- ариза, шикоят ва бошқа ҳужжатларни судга жўнатиш билан боғлиқ оворагарчиликлар, сансалорликларнинг олдини олиш;

- ортиқча қоғозбозлик ва бошқа сарф-харажатларга чек қўйиш;

- иш билан боғлиқ процессуал жараёнлар, яъни ишнинг тайинланганлиги, қолдирилганлиги, тўхтатилганлиги ёки кўриш натижасида бирор-бир тўхтамга келинганлиги ҳақидаги маълумотлардан интернет тармоғидаги шахсий кабинети орқали хабардор бўлиш имконияти.

Суд фаолиятига оид статистик маълумотлар, ҳисоботлар ва шунга ўхшаш бошқа таҳлилий маълумотномаларни автоматик равишда тизимдаги дастур томонидан тайёрлаш механизми жорий этилган. Бу ҳисоб-китобдаги хатоликлар, процессуал тартиб ва муддатларнинг бузилиши каби ҳолатларнинг олдини олмақда.

Судга мурожаат қилишда тўланиши лозим бўлган давлат божи миқдори ва даъво аризаси ҳамда аризаларга илова қилиниши талаб этиладиган ҳужжатлар рўйхати ҳам ушбу тизимнинг маълумотлар базасига киритилган. Судьялар томонидан қабул қилиниши мумкин бўлган 150 дан ортиқ турдаги ажрим, 15 дан ортиқ суд буйруғи ва 40 турдан ортиқ ҳал қилув қарорининг намунавий нусхалари ҳам тизимга киритилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 18 июлдаги “Ишбилармонлик муҳитини янада тубдан яхшилаш ва тадбиркорликка янада кенг эркинлик бериш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4455-сонли Фармонида асосан, иқтисодий (хўжалик) судларда уч босқичда ахборот коммуникация технологияларини жорий этилган.

Биринчи босқичда, тадбиркорлик субъектларининг иқтисодий (хўжалик) судларга мурожаатларини электрон воситалар орқали жўнатиш имкониятини яратиш.

2013 йил 1 январидан бошлаб тадбиркорлик субъектлари учун қулайликлар яратиш, уларнинг вақти ва маблағларини тежаш мақсадида иқтисодий (хўжалик) судларда даъво ариза (ариза)лар, илтимосномалар, апелляция ва кассация шикоятлари, назорат тартибида протест келтириш тўғрисидаги, шунингдек, янги очилган ҳолатлар бўйича ишларни қайта кўриш тўғрисидаги аризаларни электрон шаклда қабул қилиш тартиби амалиётга татбиқ этилди.

Иккинчи босқичда, суд жараёни иштирокчиларига хат-хабар ҳамда суд ҳужжатларини электрон тартибда жўнатиш имкониятини яратиш.

2013 йил 1 июндан бошлаб иқтисодий (хўжалик) судларида суд муҳокамаси иштирокчиларига суд ҳужжатлари ва бошқа хат-хабарларни маълумотлар алмашинувининг электрон воситалари орқали юбориш тартиби жорий этилган.

Учинчи босқичда, иқтисодий (хўжалик) судларда иш юритишда ягона электрон база асосида электрон ҳужжатлар алмашинуви тизимини яратиш.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 10 декабрдаги “Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори ижросини таъминлаш мақсадида,

2014 йил 1 январдан бошлаб, иқтисодий (хўжалик) судларининг барча инстанциялари фаолиятига “Е-XSUD” ахборот тизими жорий этилган.

Мазкур ахборот тизимининг имкониятлари қуйидагилардан иборат:

- иқтисодий судларга келиб тушган даъво ариза (ариза)лар, апелляция ва кассация шикоят (протест)лари ҳамда бошқа барча турдаги мурожаатларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиш;

- иқтисодий ишларни кўриб чиқиш билан боғлиқ барча процессуал тартиб ва муддатларга риоя қилиниши устидан алоҳида, ҳудудий ва марказлаштирилган ҳолда онлайн тарзда мониторинг ўрнатиш;

- статистик ҳисоботларни алоҳида, ҳудудий ва марказлаштирилган ҳолда автоматлаштирилган тарзда онлайн режимда юритиб бориш;

- юридик ва жисмоний шахслар томонидан судларга тақдим этилган мурожаатларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиш ва уларни ўз вақтида кўриб чиқиш муддатларига риоя этилиши устидан доимий назорат ўрнатиш;

- судлар ўртасида ҳужжатларни электрон шаклда айланишини таъминлаш;

- судьялар ва суд ходимлари томонидан ўтказилган ҳуқуқий тарғиботларни, суд амалиётини умумлаштириш соҳасида амалга оширилган ишларни, шунингдек суд раҳбарияти томонидан фуқароларни қабул қилиш ва натижаларига доир маълумотларни электрон тарзда рўйхатдан ўтказиш ва уларнинг доимий ҳисобини юритиб бориш;

- иқтисодий ишларга доир турли хил рўйхатларни автоматлаштирилган тарзда шакллантириш.

Булардан ташқари, иқтисодий судлари фаолиятига “Электрон кутубхона”, даъво ариза (ариза)ларнинг электрон намуналари, судларга мурожаат қилинганда давлат бојини ҳисоблайдиган “Электрон калькулятор”, иқтисодий судларнинг қарорларига шарҳлар, суд қарорларини чоп этиш каби бир қатор интерфаол хизматлар ишлаб чиқилган ва Олий суд расмий веб-сайтида жойлаштирилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 30 августдаги ПҚ-3250-сонли қарори билан тасдиқланган 2017-2020 йилларда судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш Дастурининг 5-банди ижросини таъминлаш мақсадида, 2018 йил 1 январдан бошлаб, маъмурий ва жиноят ишлари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар, туман (шаҳар) судларининг биринчи, апелляция ва кассация инстанция судлари фаолиятига “Е-XSUD” ахборот тизими жорий этилди.

Мазкур ахборот тизимининг имкониятлари қуйидагилардан иборат:

- жиноят ишлари бўйича ҳамда маъмурий судларга келиб тушган жиноят ва маъмурий ишларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиш;

- жиноят ва маъмурий ишларни кўриб чиқиш билан боғлиқ барча процессуал тартиб ва муддатларга риоя қилиниши устидан алоҳида, ҳудудий ва марказлаштирилган ҳолда онлайн тарзда мониторинг ўрнатиш;

- статистик ҳисоботларни алоҳида, ҳудудий ва марказлаштирилган ҳолда автоматлаштирилган тарзда онлайн режимда юритиб бориш;

- юридик ва жисмоний шахслар томонидан судларга тақдим этилган муурожаатларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиш ва уларни ўз вақтида кўриб чиқиш муддатларига риоя этилиши устидан доимий назорат ўрнатиш;

- судлар ўртасида ҳужжатларни электрон шаклда айланишини таъминлаш;

- судьялар ва суд ходимлари томонидан ўтказилган ҳуқуқий тарғиботларни, суд амалиётини умумлаштириш соҳасида амалга оширилган ишларни, шунингдек суд раҳбарияти томонидан фуқароларни қабул қилиш ва натижаларига доир маълумотларни электрон тарзда рўйхатдан ўтказиш ва уларнинг доимий ҳисобини юритиб бориш;

- жиноят ва маъмурий ишлар доир турли хил рўйхатлар ҳамда маълумотларни автоматлаштирилган тарзда шакллантириш.

Бирок, бугунги кунда ҳар қандай ахборот тизими ташқи ахборот тизимлари ва ахборот ресурслари билан ўзаро ҳамкорликда ишламаса суд тизимидаги барча жараёнларни тўлиқ автоматлаштириш, инсон омилини кескин камайтириш, ишончли маълумотларни тезкор тарзда, реал вақт режимида олиш ва тақдим этиш имкониятини бермайди.

Бугунги кунда ушбу соҳадаги долзарб вазифалардан бири электрон ҳукумат доирасидаги ахборот тизимлари ва ресурсларининг ўзаро ҳамкорликда ишлашини таъминлаш ҳисобланади.

Мазкур Концепциянинг қабул қилиниши судлар фаолиятига жорий этилган ахборот тизимларининг электрон ҳукумат доирасидаги ахборот тизимлари ва ресурслари билан ўзаро ҳамкорликда ишлашини таъминлашга қаратилган тадбирларни амалга оширишга муҳим ҳужжат ҳисобланади.

Концепциянинг тузилмаси қуйидаги 9 та бўлимдан иборат:

1. Кириш.
2. Интеграциянинг мақсади ва вазифалари.
3. “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларининг электрон ҳукумат доирасида бошқа ахборот тизимлари ва ресурслари билан интеграция ҳолати.
4. “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимлари ва идоралараро интеграциявий платформа тавсифи.
5. Ахборот тизимларини ўзаро интеграциялаш усуллари.
6. Маълумотлар оқими диаграммаси.
7. Ўзаро алмашиладиган маълумотлар (интеграциялаш интерфейсининг) тавсифи.
8. Ташкилий тадбирлар.
9. Ахборот хавфсизлигини таъминлаш.

II. Интеграцияни мақсади ва вазифалари

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларини электрон ҳукуматнинг идоралараро маълумотлар узатиш тармоғига интеграция қилиш қуйидаги мақсадларга йўналтирилган:

- ташқи ахборот тизимлари билан ўзаро интеграция қилиш жараёнига кетадиган молиявий, вақт ва инсон ресурсларини кескин қисқартириш (интеграция

марказлашган тарзда амалга оширилиши туфайли ўзаро электрон ҳамкорлик қилинадиган ҳар бир идора билан келишувларни имзолаш, технологик йўриқномалар ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш, қўшимча хавфсизлик воситаларини харид қилиш каби жараёнларни амалга оширилиши талаб этилмайди);

- жисмоний ва юридик шахслар мурожаат йўллаганда улардан қўшимча маълумотномалар ва ҳужжатлар талаб қилиш амалиётини боқичма-босқич чеклаш;

- “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларини электрон ҳукумат доирасидаги ахборот тизимлари билан ягона технологиялар асосида интеграция қилиш;

- суд ишлари қатнашувчилари (жисмоний ва юридик шахслар), шунингдек судьяларни марказий жисмоний ва юридик шахслар маълумотлар базалари орқали идентификация қилишни таъминлаш, ҳар қандай маълумотлар ўзгариши (Ф.И.Ш. ўзгариши, доимий ёки вақтинчалик рўйхатдан ўтган манзили ўзгариши, юридик шахснинг манзили, раҳбари ўзгариши ва бошқа ўзгаришлар) тўғрисидаги маълумотларни реал вақт режимида жисмоний ва юридик шахсларнинг бевосита ёки билвосита иштирокисиз қабул қилиб бориш;

- ўзаро электрон ҳамкорлик жарёнида юзага келувчи узилишлар ва носозликларни марказлашган ҳолда бартараф этиш ва бошқалар.

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларини электрон ҳукуматнинг идоралараро маълумотлар узатиш тармоғига интеграция қилишнинг вазифалари қуйидагилардан иборат:

- суд тизимининг электрон ҳукумат доирасидаги марказий ахборот тизимлари, маълумотлар базалари ҳамда идоравий ахборот тизимлари ва ресурслари билан “бир нуқта” орқали ўзаро ҳамкорликда ишлашини таъминлаш (барча ахборот тизимлари билан интеграция ИИП орқали амалга оширилади);

- турли технологиялар ва дастурлаш тиллари ёрдамида ишлаб чиқилган ахборот тизимларини “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларига осон ва қисқа муддатларда интеграция қилиш (ИИП турли технологиялар ва дастурлаш тилларида яратилган ахборот тизимларини ўзаро ҳақорликда ишлашини таъминлаш модулига эга);

- “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларини ташқи ахборот тизимлари билан интеграция қилинганда юқори даражадаги ахборот хавфсизлигини таъминлаш (ташқи интеграцияланган ахборот тизими фақатгина ИИП билан электрон ҳамкорлик қилади);

- барча ташқи ахборот тизимлари билан ўзаро электрон ҳамкорлик қилинганда ягона марказлашган мониторингни олиб бориш ва техник қўллаб-қувватлашни амалга ошириш.

III. “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларининг электрон ҳукумат доирасида бошқа ахборот тизимлари ва ресурслари билан интеграция ҳолати

“E-XSUD” ахборот тизими қуйидаги ахборот тизимлари билан интеграция қилинган:

1. “E-XSUD” ахборот тизими Мажбурий ижро бюросининг “MIB-Portal” ахборот тизими билан тегишли веб-сервислар асосида ишлаб чиқилган “E-Ijro varaqa” ахборот тизими орқали интеграция қилинган.

Мазкур ахборот тизимларининг интеграцияси иқтисодий судлар томонидан чиқарилган бюджетга маблағларни ундириш оид ижро ҳужжат (ижро варақаси ва суд буйруғи)лари судьянинг электрон рақамли имзоси билан қарздор жойлашган жойдаги мажбурий ижро бюросига электрон шаклда юбориш ва уларнинг ижросига доир маълумотларни электрон шаклда олиш мақсадида жорий этилган.

“E-ijro varaqa” ахборот тизимидан фойдаланиш ҳамда у орқали тегишли маълумотларни юбориш ва қабул қилиш фақат электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда амалга оширилиши белгиланган.

Иқтисодий судлари томонидан чиқарилган ижро ҳужжатларининг ижросига доир барча статистик ҳамда солиштирма маълумотлар тизим фойдаланувчилари киритган маълумотлар асосида “E-ijro varaqa” ахборот тизими орқали автоматик равишда шакллантирилади.

2. “E-XSUD” ахборот тизими Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг “Soliq” ахборот тизимлари комплекси билан махсус ишлаб чиқилган веб-сервислар асосида интеграция қилинган.

Мазкур ахборот тизимларининг интеграцияси давлат солиқ хизмати органлари томонидан солиқ қарзи ундирувини солиқ тўловчининг мол-мулкига қаратиш бўйича даъво ариза (ариза)лар ва илтимосномалар иқтисодий судларга фақат ахборот тизими орқали электрон шаклда юбориш ҳамда мазкур тоифадаги иқтисодий ишлар электрон кўринишда шакллаштириш мақсадида жорий этилган.

Интеграцияланган ахборот тизимларидан фойдаланиш ҳамда у орқали тегишли маълумотларни юбориш ва қабул қилиш фақат электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда амалга оширилиши белгиланган.

3. “E-SUD” ахборот тизими Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг “МУНИС” ахборот тизими билан интеграция қилинган. Ушбу интеграция куйидагиларга йўналтирилган:

- Олий суд ахборот тизимларининг банк тизимлари билан ўзаро маълумот алмашиш ягона нуқтасини яратиш;

- Олий суд ахборот тизимларининг банк тизими билан ўзаро ҳамкорлик қилиш ягона стандартларини жорий этиш;

- “E-SUD” ва “МУНИС” ахборот тизимларининг ўзаро ҳамкорликда ишлашини йўлга қўйиш орқали онлайн тўловларни амалга ошириш механизмини йўлга қўйиш;

- суд иши билан боғлиқ тўловлар бўйича батафсил ва ишончли маълумотларни тақдим этиб бориш ва бошқалар.

“МУНИС” ахборот тизими ҳамда Олий суднинг биллинг тизими ўртасидаги ўзаро электрон ҳамкорлик онлайн ва офлайн режимларда амалга оширилади. Онлайн режимда “МУНИС” ахборот тизими Олий суд биллинг тизимига сўров юборади. Ушбу электрон ҳамкорликда XML форматидаги маълумотлар SOAP протоколи ёрдамида ҳимояланган алоқа каналлари орқали юборилади. Офлайн режимда “МУНИС” тизими файл кўринишида тегишли реестрларни шакллантириб, Олий суд

биллинг тизимига юборади. Ушбу электрон ҳамкорлик архивланган текст файллари билан химояланган алоқа тармоғида алмашиш орқали амалга оширилади.

4. Бугунги кунда “E-SUD” ахборот тизимини “Электрон ҳукумат” ахборот тизимининг Идоралараро маълумотларни узатиш тармоғига улаш бўйича ишлар амалга оширилмоқда.

Электрон ҳукуматнинг идоралараро тармоғи “E-SUD” ахборот тизими орқали электрон давлат хизматларини кўрсатувчи давлат органларининг ахборот тизимлари ва ахборот ресурслари, шунингдек электрон ҳукуматнинг марказий базалари билан маълумот алмашиш имконини беради.

Бунда маълумотлар химояланган каналлар орқали алмашилиб, шахсий маълумотларнинг ахборот хавфсизлиги таъминланади, давлат органлари ва ташкилотларнинг алоқа каналларини яратиш ва қўллаб қувватлаш билан боғлиқ харажатлари камаяди.

Ушбу тармоққа уланган ҳолда “E-SUD” ахборот тизимини орқали Давлат солиқ қўмитаси, Бош прокуратура, Ички ишлар вазирлиги ва бошқа давлат органлари билан судловга оид маълумотларни алмашиш кўзда тутилган.

5. “E-SUD” ахборот тизими Мажбурий ижро бюросининг “MIB-Portal” ахборот тизими ва Давлат солиқ қўмитасининг “Soliq” ахборот тизимлари комплексига интеграция қилиш бўйича ҳам ишлар амалга оширилмоқда.

Бугунги кунда бу йўналишда тегишли техник ҳужжатлар (технологик инструкциялар) ишлаб чиқилган.

IV. “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимлари ва идоралараро интеграциявий платформа тавсифи.

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимлари ўзаро бир-бири билан боғлиқ икки модулдан иборат.

Биринчи модуль - “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларининг веб-портали.

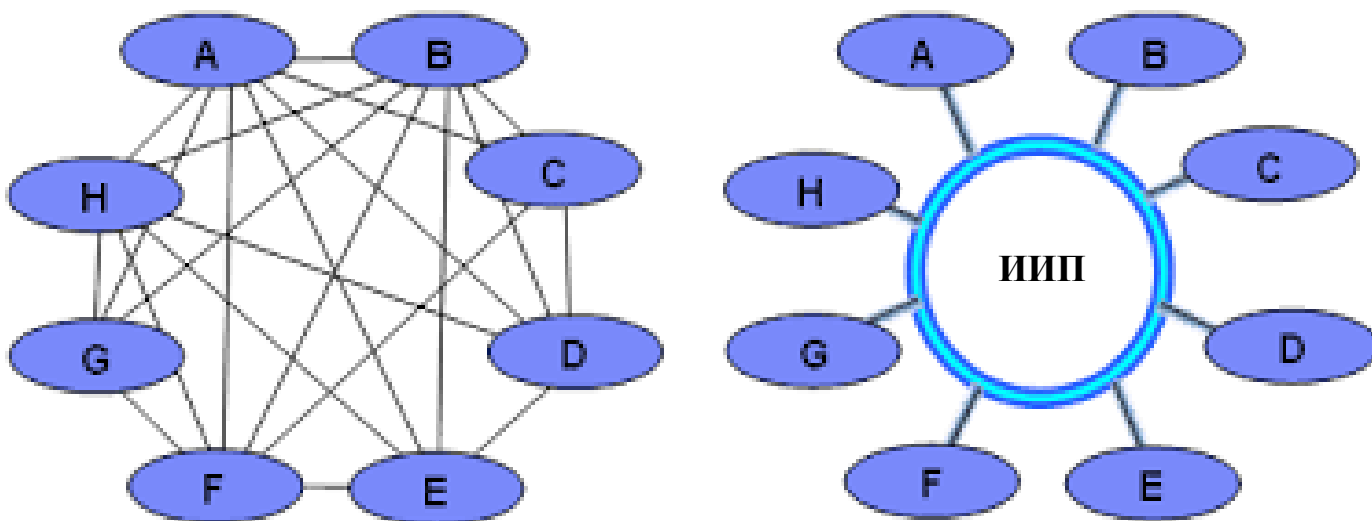
Иккинчи модуль - “Иш юритиш тизими” модули ҳисобланади. Ушбу модуль “бэк-офис” функцияси, яъни судларда ҳужжатларни электрон айланиши вазифасини бажаради.

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимлари “Клиент-сервер” архитектурасига эга бўлган “Web” технологияси асосида яратилган миллий дастурий таъминот бўлиб ҳисобланади.

ИИП 2016 йилда яратилган бўлиб, мазкур платформа давлат органлари ва бошқа ташкилотларнинг ахборот тизимлари ва ресурсларини марказлашган ҳолда ўзаро интеграция қилишга мўлжалланган. ИИПга бугунги кунга қадар 70 га яқин веб-сервислар ҳамда 60 дан ортиқ ахборот тизимлари ва ресурслари уланган.

Бугунги кунда ИИПдаги веб-сервисларга бир ойда ўртача 400 мингга яқин сўровлар келиб тушади. ИИП сервисларига уланиш “SOAP 1.1” ёки “SOAP 1.2” протоколи ёрдамида амалга оширилади. Бунда маълумотлар “XML” форматига ўтказилган ҳолда узатилади. ИИПга ўз веб-сервисини уламоқчи бўлган ташкилот веб-сервисни турли технологиялар ва ёндашувлар асосида, масалан: “REST”

технологиясини қўллаб ишлаб чиқиши мумкин. ИИПда ушбу сервис “SOAP” кўринишига конвертация қилинади.

1-расм. Чап томонда “ҳар бири ҳар бири билан” кўринишидаги ва ўнг томонда ИИП орқали интеграция қилинган ҳолат кўрсатилган

V. Ахборот тизимларини ўзаро интеграциялаш усуллари

Ахборот тизимларини, хусусан улардаги маълумотлар базаларини бир неча усуллар ёрдамида интеграция қилиш мумкин. Ҳозирги кунда энг учрайдиган бир неча усуллар куйидагилардан иборат:

1. XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмаси;

2. Объектлардан фойдаланиш оддий протоколи (SOAP);

3. Ясси файлларни алмашиш.

1. XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмаси турли дастурлаш тилларида яратилган ахборот тизимлари комплексларини ўзаро ҳамкорликда ишлашини таъминлаш учун ишлаб чиқилган. Маълумотлар алмашиш жараёнининг марказида интеграцион сервер туради. Интеграцион сервер сўров юборувчи маълумотларни ушбу сўровни қабул қилувчи форматга ўтказди. Ташқи тизимлар билан маълумот алмашиш куйидагилар ёрдамида амалга оширилиши мумкин:

- функцияни масофадан чақириш (RFC – Remote Function Call), “Java” орқали маълумотлар базаларига уланиш (JDBC) ва бошқа жараёнларни масофадан чақириш стандартлари;

- UDDI (Universal Description Discovery & Integration) - манбада жўнатувчи томонидан жойлаштирилган ва қабул қилувчи томонидан HTTP орқали чақириладиган веб-сервислар;

XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмаси маълумотларни реал вақт режимида интеграциялаш, юқори

даражадаги хавфсизликни таъминлаш, ўзаро маълумотлар алмашишнинг очик стандартларини қўллаб қувватлаш ҳамда марказлашган мониторингини юритиш имкониятларини тақдим этади.

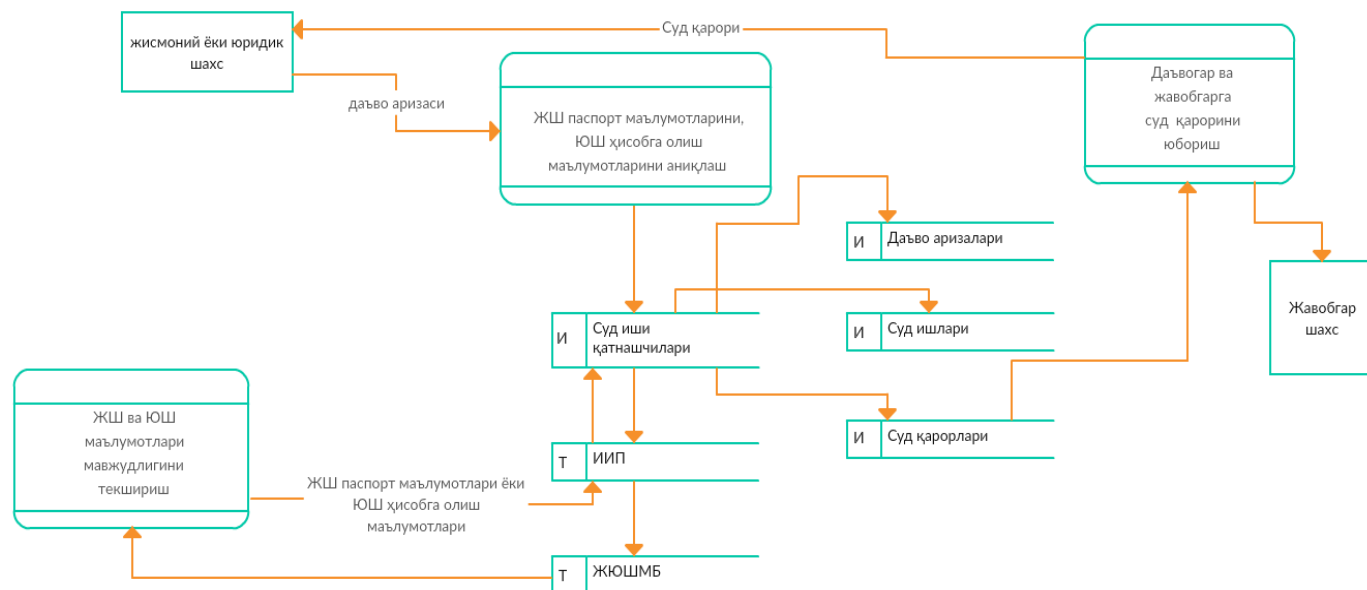
2. Объектлардан фойдаланиш оддий протоколи - жараёнларни масофадан чақириш учун мўлжалланган протокол сифатида ишлаб чиқилган. Кейинчалик ушбу протоколдан “XML” форматидаги тасодифий хабарлар алмашиш учун ҳам қўлланила бошланган. “SOAP OSI” модели иловалар поғонасининг исталган протоколи (SMTP, FTP, HTTP, HTTPS ва бошқалар) билан биргаликда ишлатилиши мумкин. “SOAP” асосидаги маълумотлар алмашиш архитектурасида асосий вазифани “SOAP-сервер” бажаради. Ушбу сервер таркибига SOAP-сўровларни қайта ишлаш компоненти (Envelop), сўровларнинг синтаксик анализатори (Parser) ва натижаларни шакллантириш дастури (Response) киради. Интеграция жараёни маълумотлар, иловалар ёки веб-сервислар поғонасида амалга оширилиши мумкин. XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмасидан фарқли равишда “SOAP” турли технологиялар ва ёндашувлар асосида яратилган ахборот тизимлари ва ресурсларини интеграция қилишда универсал механизм бўлиб ҳисобланади. XI (Exchange Infrastructure) / PI (Process Integration) маълумотлар алмашиш инфратузилмаси эса асосан “SAP” компанияси томонидан яратилган ахборот тизимлари ва ресурсларини интеграция қилишга мўлжалланган.

3. Ясси файлларни экспорт/импорт қилиш механизми нисбатан арзон ва дастурий томондан амалга ошириш осон бўлган ҳамда тез амалга ошириладиган ёндашув бўлиб ҳисобланади. Юборувчи томонда маълумотлар олдиндан келишилган қандайдир форматда юклаб қўйилади. Қабул қилувчи томон ушбу файлни юклаб олади. Экспорт қилинадиган файл локал хотира қурилмасида ёки тармоқ ресурсида жойлаштирилиши мумкин. Ушбу усулдан ўзаро электрон ҳамкорлик бир марталик ёки камдан-кам ҳолларда маълумот алмашиш зарурати бўлган ҳолатларда фойдаланилади.

Бундан ташқари бугунги кунда нисбатан янги технология ҳисобланган ҳамда жараёнларни масофадан чақириш технологиясига муқобил ҳисобланган “REST” (Representational State Transfer) архитектура йўналишидан ҳам кенг фойдаланилмоқда. “SOAP”дан фарқли равишда “REST” асосидаги веб-сервисларни яратиш учун ҳеч қандай стандарт мавжуд эмас. Шунга қарамасдан “REST” асосидаги ишланмаларда стандартлаштирилган элементлардан – “HTTP”, “URL”, “JSON” ва “XML” фойдаланилади. “REST” сўровида стандарт “GET” (олиш, қабул қилиш), “PUT” (қўшиш, алмаштириш), “POST” (қўшиш, ўзгартириш, ўчириш), “DELETE” (ўчириш) каби буйруқлардан фойдаланилади. “REST” архитектура йўналишидан электрон маълумот алмашиш жараёнида асосан тезкорлик, кичик ҳажмдаги маълумотларни алмашиш керак бўлган ва юқори ахборот хавфсизлиги талаб этилмайдиган ҳолатларда фойдаланилади.

VI. Маълумотлар оқими

Жисмоний шахснинг шахсига доир маълумотларини ҳамда юридик шахсни ҳисобини юритишга тўғрисидаги маълумотларни ИИП орқали олиш мумкин. (2-расм) Бунда электрон ҳукуматнинг жисмоний ва юридик шахслар марказий маълумотлар базаларидан фойдаланилади. Бундан ташқари ИИПга интеграция қилинаётган ахборот тизимлари ва ресурслари сонининг ошиб бораётганлигини инобатга олган ҳолда суд тизими амалиётида зарур бўлган бошқа маълумотларни ҳам истиқболда идоралараро электрон ҳамкорлик қилиш орқали ИИП ёрдамида олиш мумкин.

2-расм. Жисмоний ва юридик шахслар тўғрисидаги маълумотларни алмашиш оқими (И – ички маълумотлар базаси, Т – ташқи маълумотлар базаси)

“E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларида рўйхатга олиндиған (судларга келиб тушган ишлар ва мурожаатлар юзасидан) жисмоний ва юридик шахсларнинг маълумотларини ИИП орқали олиш мумкин. (3-расм)

3-расм. Жисмоний ва юридик шахсларга доир маълумотларни олиш ҳамда юбориш чизмаси

VII. Ўзаро алмашиналадиган маълумотлар (интеграциялаш интерфейсининг) тавсифи

ИИП билан ўзаро электрон ҳамкорлик Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил 12 августдаги 262-сон қарорига мувофиқ ташкил этилган электрон ҳукумат идоралараро маълумот узатиш тармоғи (ИМУТ) орқали амалга оширилади.

ИМУТ куйидаги IP-диапазонига эга:

10.190.0.1 – 10.190.254.254

ИИПнинг ИМУТдаги IP-манзили:

10.190.2.36 (ips.gov.uz).

ИИП орқали юридик шахслар тўғрисида куйидаги маълумотлар тақдим этилади:

Сўров юбориш ва маълумотларни қабул қилиш манзили (URI - WSDL):

<https://ips.gov.uz/mediate/ips/ILDS/GetLegalEntityInfo?wsdl>

Сўров маълумотлари			
№	Параметр	Изоҳ	Маълумот тури
1.	AuthInfo	Сўров юборувчи шахсни идентификация қилиш: Сўров юборувчи шахснинг ролини текшириш учун	Array

		фойдаланилади. Агарда ролга боғлаш амалга оширилмаган бўлса (чекловлар бўлмаса) массивдаги параметрлар бўш юборилади	
	Массив	userId – фойдаланувчи сессияси идентификатори WS_ID – веб-сервис идентификатори LE_ID – юридик шахсинг идентификатори	Array
2.	TIN	Юридик шахсинг солиқ тўловчи идентификация рақами	String
3.	_LHASH_KEY	Сўров юборувчи ахборот тизими учун тасодифий генерация қилинадиган калит (белгилар кетма-кетлиги)	String

Қайтариладиган маълумотлар

№	Параметр	Тавсифи	Маълумот тури
1.	LEGAL_ENTITY_INFORMATION	Юридик шахс тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган массив	Array

LEGAL_ENTITY_INFORMATION массиви элементлари

№	Параметр	Тавсифи	Маълумот тури
1.	LE_ID	Юридик шахслар маълумотлар базасидаги ID-рақам	String
2.	TIN	СТИР	String
3.	OKPO	Корхонанинг асосий коди (ОКПО)	String
4.	KFS_CD	Мулқдорлик шакли коди - КФС (код)	String
5.	KFS_DESC_UZ	КФС (ўзбек тилида номланиши)	String
6.	KFS_DESC_RU	КФС (рус тилида номланиши)	String
7.	KFS_DESC_EN	КФС (инглиз тилида номланиши)	String
8.	KOPF_CD	Ташкилий-ҳуқуқий шакли - КОПФ (код)	String
9.	KOPF_DESC_UZ	КОПФ (ўзбек тилида номланиши)	String
10.	KOPF_DESC_RU	КОПФ (рус тилида номланиши)	String
11.	KOPF_DESC_EN	КОПФ (инглиз тилида номланиши)	String
12.	SOATO_CD	Туман коди - СОАТО (код)	String
13.	SOATO_DESC_UZ	СОАТО (ўзбек тилида номланиши)	String
14.	SOATO_DESC_RU	СОАТО (рус тилида номланиши)	String
15.	SOATO_DESC_EN	СОАТО (инглиз тилида номланиши)	String
16.	OKONH_CD	Халқ хўжалиги соҳаси коди - ОКОНХ (код)	String
17.	OKONH_DESC_UZ	ОКОНХ (ўзбек тилида номланиши)	String
18.	OKONH_DESC_RU	ОКОНХ (рус тилида номланиши)	String
19.	OKONH_DESC_EN	ОКОНХ (инглиз тилида номланиши)	String
20.	OKED_CD	Иқтисодий фаолият тури коди - ОКЭД (код)	String
21.	OKED_DESC_UZ	ОКЭД (ўзбек тилида номланиши)	String
22.	OKED_DESC_RU	ОКЭД (рус тилида номланиши)	String
23.	OKED_DESC_EN	ОКЭД (инглиз тилида номланиши)	String
24.	SOOGU_CD	Давлат ва хўжалик бошқаруви органи коди - СООГУ (код)	String
25.	SOOGU_DESC_UZ	СООГУ (ўзбек тилида номланиши)	String

26.	SOOGU_DESC_RU	СООГУ (рус тилида номланиши)	String
27.	SOOGU_DESC_EN	СООГУ (инглиз тилида номланиши)	String
28.	LE_NM_UZ	Юридик шахснинг номланиши (ўзбек тилида)	String
29.	ACRON_UZ	Юридик шахснинг номланиши (ўзбек тилида)	String
30.	REG_DATE	Рўйхатга олинган сана	String
31.	REG_NO	Рўйхатга олинган рақам	String
32.	LIQ_DATE	Тугатилган сана	String
33.	LIQ_NO	Тугатишни рўйхатга олиш рақами	String
34.	ZIP	Почта индекси	String
35.	ADDR	Манзил	String
36.	HEAD_NM	Раҳбар Ф.И.Ш.	String
37.	HEAD_TIN	Раҳбар СТИРи	String
38.	PHONE	Телефон рақами	String
39.	EMAIL	Электрон почта манзили	String
40.	AUTH_CAPITAL	Устав фонди (сўмда)	String
41.	AUTH_CAPITAL_US	Устав фонди (долларда)	String
42.	LE_TYP	Юридик шахс тури	String
43.	SMALL_BIZ	Кичик тадбиркорлик субъектига мансублиги	String
44.	EMP_AVR	Ишчиларнинг сони	String
45.	TAX_CD	Солиқ солиш коди	String
46.	LE_STATUS	Жорий ҳолати	String
47.	FOUNDER_NM1	Таъсисчи Ф.И.Ш. 1	String
48.	FOUNDER_COUNTRY1	Таъсисчи фуқаролиги 1	String
49.	FOUNDER_NM2	Таъсисчи Ф.И.Ш. 2	String
50.	FOUNDER_COUNTRY2	Таъсисчи фуқаролиги 2	String
51.	FOUNDER_NM3	Таъсисчи Ф.И.Ш. 3	String
52.	FOUNDER_COUNTRY3	Таъсисчи фуқаролиги 3	String
53.	FOUNDER_NM4	Таъсисчи Ф.И.Ш. 4	String
54.	FOUNDER_COUNTRY4	Таъсисчи фуқаролиги 4	String
55.	FOUNDER_NM5	Таъсисчи Ф.И.Ш. 5	String
56.	FOUNDER_COUNTRY5	Таъсисчи фуқаролиги 5	String

ИИП орқали жисмоний шахслар тўғрисида қуйидаги маълумотлар тақдим этилади:

Сўров юбориш ва маълумотларни қабул қилиш манзили (URI - WSDL):

<https://ips.gov.uz/mediate/ips/PC/PersonDocInfoService?wsdl>

Сўров маълумотлари			
№	Параметр	Изоҳ	Маълумот тури
1.	AuthInfo	Сўров юборувчи шахсни идентификация қилиш: Сўров юборувчи шахснинг ролини текшириш учун фойдаланилади. Агарда ролга боғлаш амалга оширилмаган бўлса (чекловлар бўлмаса) массивдаги параметрлар бўш юборилади	Array

	Массив	userSessionId – фойдаланувчи сессияси идентификатори WS_ID – веб-сервис идентификатори LE_ID – юридик шахснинг идентификатори	
2.	Data	XML-хужжат *	
3.	Signature	Электрон рақамли имзо	String
4.	PublicCert	ЭРИ сертификати	String
5.	SignDate	ЭРИ санаси	Date

*XML хужжат таркиби

№	Параметр	Тавсифи
1.	Pinpp	Жисмоний шахснинг шахсий идентификация рақами
2.	document	Паспорт серияси ва рақами
3.	langId	Тил (1-рус тили, 2-кирилл алифбосида ўзбек тили, 3-лотин алифбосида ўзбек тили)

Қайтариладиган маълумотлар		
№	Параметр	Тавсифи
1.	Result	Натижа коди: 1 – маълумотлар топилди 0 – хизмат вақтинча иш фаолиятида эмас 2 – сўровни қайта ишлашда хатолик юз берди 4 – маълумотлар мавжуд эмас 201 – сўровда зарур маълумотлар киритилмаган 202 – сўровдаги маълумотлар формати нотўғри
2.	Data	XML-хужжат **

**XML-хужжат таркиби

№	Параметр	Тавсифи
1.	document	Паспорт серияси ва рақами
2.	surname_latin	Фамилия (лотин алифбосида)
3.	name_latin	Исм (лотин тилида)
4.	patronym_latin	Шариф (лотин тилида)
5.	surname_engl	Фамилия (инглиз тилида)
6.	name_engl	Исм (инглиз тилида)
7.	birth_date	Туғилган куни, ойи ва йили
8.	birth_place	Туғилган жойи
9.	birth_place_id	Туғилган жойи идентификатори
10.	birth_country	Туғилган мамлакат
11.	birth_country_id	Туғилган мамлакат идентификатори
12.	livestatus	Ҳаётийлик ҳолати
13.	nationality	Миллати
14.	nationality_id	Миллат идентификатори
15.	citizenship	Фуқаролиги
16.	citizenship_id	Фуқаролик идентификатори

17.	sex	Жинси
18.	doc_give_place	Шахсни тасдиқловчи ҳужжат олинган ИИБ
19.	doc_give_place_id	Шахсни тасдиқловчи ҳужжат олинган ИИБ идентификатори
20.	date_begin_document	Шахсни тасдиқловчи ҳужжат берилган сана
21.	date_end_document	Шахсни тасдиқловчи ҳужжатнинг амал қилиш муддати тугаш санаси
22.	tin	СТИР

VIII. Ташкилий тадбирлар

“Е-XSUD” ва “Е-SUD” ахборот тизимларини идоралараро интеграциялаш платформаси билан ўзаро интеграция қилиш учун қуйидаги ташкилий ишларни амалга ошириш лозим:

1. Идоралараро ҳамкорликни кўзда тутувчи технологик йўриқнома ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш.

2. Идоралараро электрон ҳамкорлик қилиш тўғрисида битим ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш.

3. Идораларо электрон ҳамкорлик қилишнинг синов даврида аниқланган хато ва камчиликларнинг рўйхатини шакллантириш ва уларни энг қисқа муддатларда бартараф этиш чораларини кўриш.

4. Идоралараро электрон ҳамкорлик йўлга қўйилганлиги тўғрисида тегишли ҳужжат(лар) расмийлаштириш ва тасдиқлаш.

5. Идоралараро электрон ҳамкорликда иштирок этувчи томонлардан маъсул мутахассисларни тайинлаш ва иккинчи томонга ушбу мутахассис тўғрисидаги маълумотларни (Ф.И.Ш., лавозими, телефон рақами, электрон почта манзили ва бошқалар) тақдим этиш.

6. Электрон ҳамкорлик тўлақонли жорий этилгандан сўнг оммавий ахборот воситалари орқали кенг ёритиш.

IX. Ахборот хавфсизлигини таъминлаш

Идоралараро электрон маълумотларни алмашишда ахборот хавфсизлигини таъминлаш қуйидагилар орқали амалга оширилади:

1. Электрон ҳамкорлик фақат идоралараро маълумотлар узатиш тармоғида амалга оширилади.

2. Маълумотлар алмашиш доирасида ишлаб чиқилган веб-сервислар идоралараро интеграциявий платформага жойлаштирилади.

3. Веб-сервислардан фойдаланиш имконияти идоралараро маълумотлар алмашиш тармоғидаги маълумот тақдим этувчи ва маълумотни қабул қилувчи қурилмаларнинг IP-манзилигагина тақдим этилади. Тармоққа уланган бошқа барча давлат идоралари учун ушбу имконият чекланади.

4. Ўзаро маълумот алмашувчи томонлардан бирида профилактик ишлар амалга оширилиши режалаштирилган тақдирда 1 иш куни олдин иккинчи томонни хабардор қилиши шартлиги белгиланади.

5. Веб-сервисларда қўшимча ҳимоя воситалари жорий этилади. (HTTP Basic Authentication ёки Hash key ва бошқалар)

6. Судьялар ва тизимда фойдаланувчи сифатида рўйхатдан ўтказилган суд ходимларининг “E-XSUD” ва “E-SUD” ахборот тизимларига Ягона идентификация тизими орқали логин, пароль ва электрон рақамли имзо ёрдамида кириши таъминланади.